

ности од стране Цркве, што је произвело својеврсни отпор појединих друштвених кругова. Међутим, склон сам мишљењу да је Браун покушао да укаже како је у преобраћењу Римске империје у хришћанску Црква поставила високе идеале управо зато да би своје верне с једне стране сачувала од паганског раскалашног третирања тела, које је заправо унижавало тело. Другог непријатеља са којим се Црква борила је представљала радикална аскеза, коју већ налазимо у ригорозним захтевима појединих античких философских школа које су биле популарне у Средоземљу, по којима се супротстављају дух и материја. Ово је нешто са чиме је Црква морала да се избори и управо ово је и креирало њено учење о високим постулатима брака и ка уздизању девствености. Наша замерка је овде усме-

рена ка недовољном вредновању Павловог здравог учења о браку, које је имало утицаја на Истоку, и на одређену појединост на коју је Браун требало више обратити пажњу – да су **светитељи другачије своје учење о полности креирали за ожењене парове, а другачије за монахе**. Потом је код неких хришћанских писаца, попут Бл. Августина, недовољно обрађена мисао о браку и полности, тако да се рецимо није узимало у обзир његово дело *О добру брака*, где наилазимо на похвално изражавање о браку и самој полности. Како било, и поред ових недостатака књига која је пред нама даје једну ретроспективу хришћанске мисли о полности и девствености у првих пет векова хришћанства, што треба да буде подстрек за наредна дела у вези са овом тематиком.

Славиша Косџић

Никола Кнежевић: *Савремена теологичка историја на Западу*

Отачник, Београд 2012

201 стр.; 20 см

ISBN: 978-86-87057-19-7

У време када се теологија у широј јавности углавном поима као „авангарда“ постметафизичког мишљења, потребно је преиспитати питања теолошке

семантике; да ли теологија треба да се бави само питањима која се тичу онтологије и „великих“ тема, или је потребно да се промисли о њеном ангажма-

ну у друштвеном и политичком контексту? Проблематика везана за однос између политике и религије не заокупља само нашу средину; упоредо са појавом ове књиге, у Сједињеним Америчким Државама је изашла књига православног теолога Аристотела Папаниколауа *Мистично као политичко: демократија и нерадикална ортодоксија* (*The Mystical as Political, Democracy and Non-Radical Orthodoxy*, University of Notre Dame Press, 2012) која указује на уплив православне теологије у сферу друштва кроз векове. као и пројаву политичке димензије саме Цркве.

Књига је концептуално подељена на три дела: *немачка политичка теологија, англосаксонска политичка теологија*, док се у трећем делу аутор бави контекстуално теолошко-политичким промишљањем зарад покушаја креирања контекстуалне политичке теологије у Србији.

Након уводног сегмента о самом појму политичке теологије, аутор детаљно излаже теолошку мисао водећих немачких теолога: Карла Шмита, Карла Барта, Јохана Баптиста Меца и Јиргена Молтмана. Протестантски теолог Никола Кнежевић детаљно излаже настанак, развој и утицаје који су условили појаву и развој модерне немачке политичке теологије. Шмит је био заговорник

ауторитета суверене власти. Такође је творац појма *katechon*, који представља особу или силу која успорава долазак Антихриста на крају историје, или хаос који долази одоздо. Следи излагање Бонхеферовог нагласка на невидљивости Цркве и личном посвећењу верника. Црква мора да буде у константном конфликту са светом, који је држи у равнотежи са темељима на којима је настала. Потом наилазимо на Бартову осуду сакрализације и секуларизације Цркве, под којом се подразумева стриктна традиционална верска институција која постоји зарад обреда, и која декларативно исповеда своја учења. Држава и Црква постоје на основу ауторитета који је дат одозго, пошто се свет налази у оквирима божанског провиђења.

Примарна окупација Николе Кнежевића је богословска мисао Јохана Баптиста Меца којом се руководио у већем делу своје књиге. Најпре се указује на повезаност Исусове есхатолошке поруке и друштвено-политичке стварности. Свака есхатолошка теологија мора да постане политичка теологија и да Цркву постави у један критичко-дијалектичан однос према друштвеној стварности. Под тиме се сматра да треба да буде носилац слободе и друштвених промена, као и да промовише културу признања других.

Јирген Молтман се наставља на Мецово богословље, и преко теологије крста и наде указује да Црква мора напредовати на путу социјализације, демократизације и преко солидарности са најугроженијима да оствари императив хришћанског наука. Само таква политичка теологија може ослободити државу од политичког идолопоклонства, а човека од политичког отуђења.

Док је аутор исцрпно обрадио немачке политичке теологе, у делу који се бави англосаксонском политичком теологијом аутор је обрадио само двојицу теолога: Стенлија Хојерваса и Џона Милбанка. Кнежевић је указао на домен пацифизма и интерпретативног наратива код Хојерваса, при чему је најважнији политички задатак Цркве да представља заједницу у којој људска бића развијају врлине (стр. 88). Милбанк је одлично обрађен, при чему је наглашен његов хришћански социјализам и његова критика капитализма, а посебно либералног капитализма.

Пропуст ове књиге представља необрађивање политичке мисли код православних. Иако су узгред поменути о. Александар Шмеман, о. Стенли Харакас и о. Џон Мајендорф (стр. 8), остаје дискурс њихове мисли. Требало је, свакако, пре свих обрадити мисао о. Сергија Булгакова, бившег марксисте који

је дао пледоаје за развој политичке теологије код православних, као и мисао Христа Јанараса и Георгија Манзаридиса. Заслужили су детаљнију обраду и други не мање значајни амерички политички теолози као што су Ричард Нибур, Н. Т. Нибур, Џон Хауард Јодер...

Никола Кнежевић се у последњем делу своје књиге бави првим покушајем бављења контекстуалне теологије и питањем одговорности и страдања у бившој Југославији. Под промишљањем идентитета руководи се мишљу протестантског теолога Мирослава Волфа (који опет користи Зизјуласову дијалектику католичанског идентитета и другости) да будући помирени са Богом, морамо унутар наших идентитета да направимо места за друге и да их прихватимо, укључујући ту и наше непријатеље (стр. 102). Потом следи расправа о покушају помирења преко сећања (стр. 109–116) и о колективном преумљењу (стр. 126–137). Од посебне важности је потпоглавље о концепту хришћанске демократије (стр. 137–144), где се даје пресек хришћанске демократије у Европи, као и приказ делатности демохришћанских партија у Немачкој и Италији и њихових принципа: социјалне правде, права на живот, солидарности и тржишне привреде (стр. 141). Потом се аутор бави употре-

бом мита у политичке сврхе и суочава два мита – Косовски и амерички мит хришћанске нације. Овај део одликује одвише критичан тон, где је аутор требало више да буде усмерен на појашњење мита, а не толико на критику актуелне политике. Књига у сваком случају представља одређени помак у теоло-

шкој култури дијалога и представља једно од ретких дела која подстичу на даље промишљање о решавању болних тема – као што су питање болног наслеђа ратне прошлости и одговорности у политици – не би ли нам друштво постало боље и просперитетније.

Славиша Костић

Презвитер Никола Лудовикос: *Евхаристијска онџологија: евхаристијски темељи бића, као настајање у заједници, у есхатолошкој онџологији Светиої Максима Исјоведника*

Превод са грчког језика: Михаела Јагер

Мартириа, Београд – Карловац 2011

298 стр. ; 22 cm

ISBN: 978–86–87909–09–0

О. Никола Лудовикос спада у ред оригиналних грчких богослова средње генерације. Рођен је у Волосу 1959. године. Завршио је психологију и педагогију на Универзитету у Атини, теологију на Универзитету у Солуну, философију и римокатоличку теологију на Универзитету у Сорбони, док је студије философије и протестантске теологије завршио на Универзитету Кембриџ. Докторирао је на Универзитету у Солуну. Професор је догматике и философије на Теолошкој академији у Солуну као и на Институту за православне студије на Универзитету у Кембриџу. Нашој теолошкој

јавности је познат по преводима његових чланака који су излазили у нашим стручним богословским часописима, у којима је пројавио своју ерудицију.

Књига која је пред нама је његова докторска теза одбрањена на Универзитету у Солуну 1989. г. Када се појавила, била је широко прихваћена у богословским круговима у Грчкој, а некако годину дана пре издања на српском језику појавио се и енглески превод (урадила га је гђа Елизабет Теокритоф) у издању Богословског факултета Часног Крста у Бостону.

Ова књига не представља не само још једну од студија о